

Skolelærerlitteratur

Et væsentligt led i de senere års socialistiske arbejde i universitære humanistiske forskningssammenhænge har været bestræbelsen på at vinde indsigt i den historiske proces, som danner den umiddelbare baggrund for den aktuelle situation. Studiet af *arbejderklassens historie* har naturligt nok stået centralt i dette arbejde (se f.eks. *Kultur og Klasse*s temanummer om 'Arbejderkultur', nr. 31), men den danske kapitalismes særlige udviklingshistorie har også medført en stigende interesse for det danske *agrare småborgerskabs historie*. Den til dato mest omfattende behandling af denne historie og de bevidsthedsmæssige udtryk, den har givet anledning til, er *Martin Zerlangs* bog om *Bøndernes Klassekamp* (Kbh. 1976), hvis hovedvægt ligger på perioden fra landboreformerne frem til systemskiftet, — men også andre eksempler kan nævnes, bl.a. forskellige udgivelser i tilknytning til Odense-projektet *Dansk Kulturhistorie og Bevidsthedsdannelse 1880–1920*.

Dette nummer af *Kultur og Klasse* er et bidrag til det videre arbejde med denne historiske problematik. Hovedbidraget er *Martin Zerlangs* artikel om *Skolelærerlitteraturen*, — en litteratur som dukker op i sidste halvdel af forrige århundrede og som skrives i direkte tilknytning til bøndernes økonomiske og politiske kamp i perioden. Der er her tale om en litteratur, som i vidt omfang har været fortrængt fra den herskende litterære tradition, såvel i perioden som senere. Når den overhovedet er blevet taget op indenfor den borgerlige litteraturhistorieskrivning, har behandlingen sædvanligvis været yderst overfladisk og holdt i et let patroniserende tonefald. Den er blevet anskuet som en kuriøs og i sig selv uinteressant form for triviallitteratur, som kun kunne påkalde sig opmærksomhed, for så vidt som der kunne påvises f.eks. påvirkningsmæssige forbindelser mellem den og den kanoniserede hovedstrøm af 'store', 'værdifulde' tekster (se f.eks. *Politikens litteraturhistorie*, bd. 3, side 277). Zerlangs artikel demonstrerer, hvordan en historisk materialistisk tilgang til studiet af litteraturhistorien nødvendigvis må medføre en overskridelse af den borgerlige litteraturhistories kategoriseringer og tekstkanonisering og

føre til en inddragelse af sådanne litterære former, som er blevet produceret i tilknytning til andre klasser og lag end dem, der har været de bærende under den herskende litterære tradition. Skolelærerlitteraturen er således et eksempel på en litteratur, som mere direkte end den kanoniserede forholder sig til de afgørende økonomiske og politiske bevægelser i den givne periode. Men der er ikke blot tale om en litteratur, som gør det muligt forholdsvis direkte at knytte forbindelsen mellem de litterære udtryk og deres historisk-samfundsmæssige baggrund. I et social- og bevidsthedshistorisk perspektiv er det væsentligere, at skolelærerlitteraturen er en litteratur, som i kraft af dens producenters klassemæssige baggrund og aktuelle samfundsmæssige placering og i kraft af de konkrete brugssammenhænge, den var beregnet til at indgå i, udgør et uomgængeligt kildemateriale for studiet af den bevidsthed, der udvikledes i den klasse, som var den væsentligste historiske drivkraft i perioden.

Som følge af skolelærerlitteraturens udelukkelse fra den herskende litterære tradition, indgår den heller ikke idag i det kanoniserede tekstkorpus, som det bl.a. er danskundervisningens opgave at forvalte. Martin Zerlangs artikel er således i vidt omfang en behandling af en litteratur, som de fleste læsere savner et førstehåndskendskab til. For at afhjælpe dette problem optrykkes derfor umiddelbart efter artiklen to eksempler på skolelærerlitteratur: *Anton Nielsens* 'Hyrdedrengen' fra 1860-erne og *Edvard Egebjergs* 'Der er et yndigt land' fra 1890-erne. Disse to noveller kan dels give et indtryk af den behandlede litteratur og dens hovedtendenser, dels kan de — læst i sammenhæng med Zerlangs artikel — give et indtryk af de pædagogiske muligheder, der ligger i at inddrage denne litteratur i danskundervisningen som korrektiv til og perspektivering af den historiske periode, som i undervisningssammenhænge hidtil overvejende har været behandlet på grundlag af den 'store' litteraturs mellemlagsorienterede fortolkning af forløbet.

Det foreliggende nummer afsluttes med anmeldelser af tre af de senere års større bidrag til studiet af det danske agrare småborgerskabs historie og bevidsthedsdannelse: *Leif Emerék* behandler *Martin Zerlangs* bog om *Bøndernes Klassekamp*, *Henrik Reinvaldt* skriver om en *Fagtryk*-udgivelse fra 1975 og endelig anmelder *Martin Zerlang* forskellige udgivelser i tilknytning til Odense-projektet. De anmeldte bøger er studier i en historisk periode og en historisk proces, hvis behandling på et historisk materialistisk grundlag endnu er i sin vorden, hvorfor de som påpeget i anmeldelserne rejser en række såvel konkrete empiriske som mere alment historieteoretiske problemstillinger. De tre anmeldelser lader sig derfor læse både i forlængelse og som

nuancering af synspunkterne i dette nummers hovedartikel, dels som et bidrag til den debat om historieteoretiske problemstillinger, som blev rejst i *Kultur og Klasse* nr. 32 i forbindelse med Søren Baggesens, Jens Hougaards og Martin Zerlangs oplæg og Torben Kragh Grodals efterskrift.

Redaktionen